

Inka Hopsu vihr ym.

Toimenpidealoite Suomen lainsäädännön päivittämisestä kansanryhmää vastaan kiihottamisen sulkemiseksi kansanedustajan syytesuojan ulkopuolelle

Eduskunnalle

Perustuslaki takaa kansanedustajalle laajan puhevapauden. Perustuslain 30 §:n 2 momentin mukaan kansanedustajaa ei saa asettaa syyteeseen eikä hänen vapauttaan riistää hänen valtiopäivillä lausumiensa mielipiteiden tai asian käsittelyssä noudattamansa menettelyn johdosta, ellei eduskunta ole siihen suostunut päätöksellä, jota vähintään viisi kuudesosaa annetuista äänistä on kannattanut. Käytännössä siis pieni määrä kansanedustajia voi estää syytteen nostamisen ja siten asian tuomioistuinkäsittelyn.

Perustuslain 30 §:n sääntelyllä on kiinteä yhteys kansanedustajan puhevapautta koskevaan perustuslain 31 §:ään. Perustuslain 31 §:n 1 momentin mukaan kansanedustajalla on eduskunnassa oikeus vapaasti puhua kaikista keskusteltavana olevista asioista sekä niiden käsittelystä. Edustajan puhevapautta on perinteisesti pidetty varsin laajana ja kansanedustajan puhevapauden suurta periaatteellista merkitystä on tähdennetty (PeVM 10/1998 vp, s. 15/I). Puhevapautta rajoittaa ennen muuta säännöksen 2 momentti, jonka mukaan kansanedustajan tulee esiintyä vakaasti ja arvokkaasti sekä loukkaamatta toista henkilöä (PeVM 21/2020 vp, s. 3).

Demokratian toteutumisen kannalta perustuslain linjaus kansanedustajien koskemattomuudesta ja puhevapaudesta on tärkeä. Lain tarkoitus on suojata kansanedustajan toimintavapautta, jottei syyteeseen asettamisella estetä kansanedustajan tehtävän hoitamista ja sitä kautta haitata eduskunnan toimintaa.

Kansanedustajien pitää voida keskustella avoimesti ja olla asioista eri mieltä. Tämän ei kuitenkaan tule tarkoittaa vapautta vastuusta. Puhevapauden tarkoitus ei ole, että kansanedustaja asetettaisiin rikosoikeudellisesti erityiseen asemaan suhteessa muihin kansalaisiin. Kansanedustajan koskemattomuutta ja puhevapautta ei yksiselitteisesti ole tarkoitettu perustuslaissa turvatun ihmisarvon ja yhdenvertaisuuden loukkauksiin valtiopäivätoiminnassa. Sitä ei ole myöskään tarkoitettu rikollisen toiminnan suojaksi. Kansanedustajalla ei voi olla suuressa salissa erivapautta vihapuheelle. Jos tällaista kieltä käyttää, kansanedustajan tulee kantaa vastuu siitä tuomioistuimessa.

Kiihottaminen kansanryhmää vastaan on tarkoitettu suojaamaan kansanryhmiä syrjinnältä ja rasismilta. Ihmisoikeusnäkökulmasta tarkastellen rasistisilla ilmauksilla ei tulisi olla sijaa poliittisessa keskustelussa. Luonteeltaan rasistiset ja muukalaisvihamieliset vakavat rikokset loukkaa-

Toimenpidealoite TPA 20/2023 vp

vat ihmisoikeuksia ja uhkaavat oikeusvaltion periaatteita ja demokratian vakautta. (PeVM 21/2020 vp, s. 4)

Kiihottamista kansanryhmää vastaan voidaan pitää vakavana tekona, jolla loukataan perustuslain 1 §:n 2 momentissa tarkoitettua ihmisarvoa ja 6 §:ssä tarkoitettua yhdenvertaisuutta. Teon vakavuutta sekä sitä, että vihapuheeseen tulee suhtautua torjuvasti, korostavat ne useat kansainväliset velvoitteet, jotka ovat johtaneet kiihottamista kansanryhmää vastaan koskevan rikossäännöksen säätämiseen samoin kuin Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen laajaan vihapuhetta koskevaan ratkaisukäytäntöön. Vakavimmissa muodoissaan vihapuheen on myös katsottu pyrkivän tekemään tyhjäksi demokraattisen yhteiskunnan perustavia arvoja.

Vaikka poliittinen sananvapaus on erityisen vahva ja kansanedustajan puhevapauden tulee olla huomattavan laaja, myös siihen voidaan kohdistaa rajoituksia niin EIT:n ratkaisukäytännön kuin perustuslakivaliokunnan aiemman tulkintakäytännön perusteella, jossa on korostettu, että parlamentaarista immunitettia ei ole tarkoitettu ulotettavaksi rikollisen toiminnan suojaksi (PeVM 106/1947 vp, s. 1/II; ks. myös PeVM 18/1932 vp, s. 1). Perustuslakivaliokunnan mielestä perustuslaissa turvattua kansanedustajan koskemattomuutta ja puhevapautta ei ole tarkoitettu eduskunnan valtiopäivätoiminnan käyttämiseen perustuslain 1 §:ssä turvatun ihmisarvon ja 6 §:ssä turvatun yhdenvertaisuuden loukkauksiin. (PeVM 21/2020 vp, s. 7)

Ihmisoikeuksien toteutumisen kannalta onkin tärkeää, että myös vallanpitäjien toimintaa voidaan tutkia, mikäli se on selkeästi tarpeellista.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin Suomen lainsäädännön päivittämiseksi kansainvälisten ihmisoikeussopimusten mukaiseksi sulkemalla kansanryhmää vastaan kiihottamisen kansanedustajan syytesuojan ulkopuolelle.

Helsingissä 19.10.2023

Inka Hopsu vihr
Hanna Holopainen vihr
Saara Hyrkkö vihr
Fatim Diarra vihr
Tiina Elo vihr
Jenni Pitko vihr
Bella Forsgrén vihr
Krista Mikkonen vihr
Helena Marttila sd
Maria Ohisalo vihr
Merja Kyllönen vas
Juha Hänninen kok